

ERMENİ KÜLTÜRÜ VE ERMENİ PROPAGANDASI

(ARMENIAN CULTURE AND ARMENIAN PROPAGANDA)

Hazel ÇAĞAN

Uzman

AVİM, Avrasya İncelemeleri Merkezi
hcagan@avim.org.tr

Öz: *Bu çalışmada, 1915 olaylarının yüzüncü yılı yaklaşırken, Ermeni Diasporası'nın ve Batılı devletlerin Ermeni iddialarını güçlendirmek ve bu iddiaları meşru kılmak için yürüttükleri propaganda çalışmalarının incelemesine yer verilmiştir. 24 Nisan'larda yapılan açıklamalar, Ermeni propagandası yapmak amacıyla düzenlenen toplantılar, yazılan romanlar, çekilen filmler ve düzenlenen festivaller ele alınarak Ermeni Diasporasının Türkiye Cumhuriyeti'nden bulunduğu talepler üzerine genel bir değerlendirme yapılmıştır.*

Anahtar Kelimeler: *Türkiye Cumhuriyeti, Ermeni Diasporası, Propaganda, 1915 Olayları, Ermeni Kültürü*

Abstract: *This study presents the propaganda activities of Armenian Diaspora and the Western countries in order to strengthen and legalize the Armenian allegations while the centennial of 1915 events is nearing. A general evaluation on April 24th speeches, meetings on Armenian propaganda activities, novels, movies and festivals will be made considering the demands of Armenian Diaspora from Republic of Turkey.*

Keywords: *Republic of Turkey, Armenian Diaspora, Propaganda, 1915 Events, Armenian Culture*

Ermeni soykırımı iddiaları, 1915 olaylarının yüzüncü yılı yaklaşırken son yıllarda farklı bir boyut kazanmıştır. Her zaman alışık olduğumuz Ermeni soykırımının tanınmasına yönelik çıkarılan parlamento kararlarının yanı sıra, Ermeni iddialarını konu alan roman, film, oyun ve lobi faaliyetleri son yıllarda hız kazanmıştır. Bugün, Ermenistan ve Ermeniler dünyaca ünlü mağdurlardır. Hâlbuki Ermeniler, sanat yönü son derece gelişmiş, yazmaya ve okumaya önem veren bir millettir. Kendi kültürel derinliklerini ve üretkenliklerini Ermeni iddiaları döngüsünde unutmışlar ve dünyayı da bu özelliklerinin bilinmesinden mahrum bırakmışlardır.

Ermeni basınının geçmişi, Ermeni literatürüne kazandırılan Batı eserleri, Ermeni mizahı Osmanlı İmparatorluğu içinde yeşermiştir ve hatta Ermeniler, Osmanlı yetkilileri tarafından teşvik edilmişlerdir. Buna karşın, yaşanan talihsizlikler Osmanlı'dan gitmelerine neden olmuştur. Bugün, Ermeni mizahı yerine her fırsatta acı çektiğini dile getiren bir millet görüyoruz. Aslında burada özür dilemek durumunda olan tek bir millet vardır, o da Ermenilerdir. Geçmişteki acıların kullanılarak bugünün siyasi konjonktüründe yer edinme çabası kendi geçmişlerine yaptıkları saygısızlıktır. Unutulmamalıdır ki, 1915 Ermeniler için olduğu kadar Türkler için de acılarla, zorluklarla geçen bir dönemdir. Savaş zamanı yaşananlar hiç kimse için kolay atlatılmamıştır. Türk tarafının 1915 ile ilgili olarak sessiz kalışı her ne kadar kayıtsızlık olarak nitelendirilse de, kasıtlı olarak yaşatılmamış bir geçmişten dolayı suçluluk hissederek savunmaya geçilmesi gereksiz bir panik ürünü olacaktır. Fakat ihtiyaç duyulan başka bir gerçek de, Türk-Ermeni halklarının, sanatçıların ve akademisyenlerinin bir araya gelerek iki tarafı da memnun bırakabilecek projelere girişilmesidir.

Osmanlı Devleti'nde Ermeni Basını

1930'lu yıllarda, Avrupa ile sürekli temas halinde olunması nedeniyle, matbaa, gazetecilik, okul, edebiyat İzmir'de İstanbul'dakinden daha hızlı gelişmiştir. Bu kadar erken başlamış olan gazetecilik ve habercilik kültürü zaman içinde görsel öğelerle harmanlanarak daha da etkin hale getirilmiştir. Ermeni toplumunun matbaacılıktaki gelişiminin ardında Osmanlı İmparatorluğu'nun Tanzimat'la tanıdığı özgürlüğün sağladığı imkân bulunmaktadır.¹ Bu gelişmelerin yanı sıra, ayrıca dil eğitimine önem vermesi amaçlanan okullar yaptırılmıştır. Ermenice, İtalyanca, Rumca ve Türkçe öğretilmiştir.² 1922 yılına kadar otuz kadar Ermenice süreli yayın çıkarılmıştır.

1 Anahide Ter Minassian, *Ermeni Kültürü ve Modernleşme – Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006, s. 25.

2 Ter Minassian, s. 26

La Fontaine, Viktor Hugo, Lamartine, Alexandre Dumas, Éugene Sue, Jules Verne, Moliere, Musset, Racine vb. yazarların eserleri Ermeni Literatürüne kazandırılarak Osmanlı İmparatorluğu'nda Ermeni toplumu ile buluşur.³ İlk Türkçe gazete, *Takvim-i Vakai*'den yaklaşık yirmi sene sonra *Arpi Araradyan* (Ararat Güneşi) 1853 yılında ilk baskısını yapmıştır. Osmanlı İmparatorluğu içinde özgür bir şekilde gazetelerini, süreli yayınlarını basabilmek için İzmir'e gelen Ermeniler 1912 senesinde İzmir'de Ermeni matbaasının 400. yılını, Ermeni alfabesinin ise 1500. yılını törenlerle anmışlardır.⁴ 1908 yılında Ermenice süreli yayın Gavroş'ta hiciv çizimlerine rastlamak mümkündür. Ermeni gazeteciliğinin ve süreli yayınların gelişmekte olduğu bir dönemde, toplumsal olayları inceleyen ve analiz eden çizerler de varlık göstermeye başlamışlardır.

Hiciv basınının ilerlemesi otoriter bir siyasi rejimden kurtulma ve eleştirel düşüncelerin önünü açan bir toplumun demokratik yönden gelişme dönemlerine girildiği zamana denk gelmektedir.⁵ Gazetecilik, mizah, karikatür, habercilik ve hiciv demokratikleşme derecesine dair fikir verir.

1880-1914 yılları arasında Fransa'da 250'den fazla hiciv gazetesi yayımlanmıştır.⁶ İstanbul'da yayımlanan Ermeni gazeteleri, hiciv sayesinde Ermeni toplumundaki dini, siyasi, ahlaki eksiklikleri ortaya koymuştur. Birinci aşama⁷, (1852-1876) Tanzimat Dönemi'ne denk gelir. Ermeni hiciv edebiyatı basını ve tiyatrosu doğmuştur. Hiciv basını, tiyatrodan beslenmektedir. İkinci aşama⁸ ise (1908) Jöntürk İhtilali'nin yaşandığı dönemdir. 1914 Ermeni Hiciv basınının parlak günleri 1878'de askıya alınan 1876 Anayasası'nın tekrar yürürlüğe girmesi, özgürlük, eşitlik, adalet ilkelerinin ilanı, sansürün kaldırılması, Osmanlı basınının gelişmesi için uygun koşullar yaratmıştır.⁹ İstanbul'da yayımlanmış 18 adet Ermenice mizah gazetesi saptanabilmiştir. 1908-1914: Ermenice 239 yeni süreli yayın olduğu tespit edilmiştir. Enver-Talat-Cemal Paşalar, Bab-ı Ali Baskını'ndan sonra özgürlüklere son vermiştir. Gazeteler bir süreliğine kapatılıp yasaklanmıştır.¹⁰ Üçüncü aşamada¹¹ ise 1. Dünya savaşı sonrasında kaybolan Ermeni hiciv basını itilaf devletlerinin zaferinden sonra yeniden doğuş yaşamıştır (1918-1923).

3 Ter Minassian, s. 29.

4 Ter Minassian, s. 30.

5 Ter Minassian, s. 67.

6 Ter Minassian, s. 67.

7 Ter Minassian, s. 68.

8 Ter Minassian, s. 69.

9 Ter Minassian, s. 69.

10 Ter Minassian, s. 70.

11 Ter Minassian, s. 70.

Ermeni kültürü her ne kadar zengin derin ve değerli düşünürler, sanatçılar, yazarlar yetiştirmiş, Ermeni hiciv gazeteleri zamanında çıkarılmışsa da, Ermenistan ve Ermeni Diasporası, son dönemde dünya çapında kültürel gelişmelerden ziyade 1915 olayları ile gündeme gelmektedir. 1915 olaylarının diri kalması için sarf ettikleri çabalar dünyaca izlenmektedir. Bu çabalar içinde uğradıklarını öne sürdükleri soykırımın propagandası şeklindedir. Bu konuda çok daha fazla çalışma yürütmektedirler. Ermeni kültürünün, edebiyatının son dönemde soykırım iddialarından bağımsız olarak çıkış yapamamasının sebebi Sovyet Ermenistanı'nın Diaspora edebiyatına getirdiği kısıtlamalardır.¹² Ermenilerin soykırım iddiaları temel alınarak hazırlanmış filmler, kitaplar, oyunlar ve çalışmalar Ermeni tarafını da tatmin etmemiş olacak ki, kendileri de edebiyatta bir kıvılcım yaşanıp yaşanmayacağını sorgulamaktadırlar.

Ermeni kültürü her ne kadar zengin derin ve değerli düşünürler, sanatçılar, yazarlar yetiştirmiş, Ermeni hiciv gazeteleri zamanında çıkarılmışsa da, Ermenistan ve Ermeni Diasporası, son dönemde dünya çapında kültürel gelişmelerden ziyade 1915 olayları ile gündeme gelmektedir.

Ermenistan'ın Tutumu

Ermenistan Başkanı Serj Sarkisyan, Türkiye'nin soykırım iddialarını tanımasının Ermenistan'ın en önemli dış politika gündem maddesi olduğunu her fırsatta vurgulamaktadır. Türkiye'nin soykırımı tanımayıp özür dilememesi durumunda Ermeni halkının, Türkiye'nin her hareketine karşılık olarak soykırımı dikkate alacağını belirtmektedir. Soykırım iddialarını kabul etmenin Türkiye'nin asli görevlerinden biri olduğunu öne süren Sarkisyan, Türk halkı

içinde de bir kesimin soykırım iddialarını ciddiye aldıklarını söylemektedir. Sarkisyan, Ermeni soykırım iddialarının Batılı devletler için de önemli olduğunu vurgulayarak, Türkiye'nin soykırımı tanımadığı sürece Avrupa Birliği'ne dâhil olma istediğinin gerçekleşmeyeceğini de belirtmiştir.¹³

Sarkisyan, Ermenistan'ın her ne kadar normalleşme sürecinde ilk adım atan taraf olduğunu öne sürse de, Ermeni soykırımı iddialarının konu edildiği kitapların ve filmlerin tazminat, toprak talebi ve malların iadesi mesajı içermesi çelişkili bir durum yaratmaktadır. Sarkisyan, Türkiye'nin soykırım iddialarını kabul etmediği sürece ilerleyemeyeceğini ve Ermenistan'ın Türkiye ile ilişkileriyle alakalı olarak olumlu bir girişimde bulunulmayacağını ifade etmiştir.

12 A. George Bournoutian, *Ermeni Tarihi – Ermeni Halkının Tarihine Kısa Bir Bakış*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2011, ss. 320-321.

13 Ömer Engin Lütem, "Olaylar ve Yorumlar", *Ermeni Araştırmaları*, Terazi Yayıncılık, Ankara, 2013, sayı: 44, s. 9.

Sarkisyan bu söylemlerini her fırsatta dile getirmektedir. Bunun bir örneği de 5 Temmuz 2013 tarihinde Erivan’da katıldığı “İkinci Tüm Ermeni hukukçular Forumu”nda da görülmektedir. Düzenlenen forumda sözde “Ermeni soykırımı kurbanlarının mirasçılarına maddi tazminat ödenmesi, kilise binalarının ve arazilerinin Ermeni Kilisesi’ne iade edilmesi ve kaybettiği topraklarının Ermenistan Cumhuriyeti’ne geri verilmesi gerektiği” ifade edilmiştir.¹⁴

24 Nisan

1915 olaylarının yüzüncü yılının yaklaşmakta olduğu her fırsatta dile getirilerek yürütülen propaganda çalışmalarından bağımsız olarak, özellikle 24 Nisan 1965 tarihinden itibaren hummalı çalışmalarla anma etkinlikleri düzenlenmektedir.¹⁵

Amerika Birleşik Devletleri Başkanı’nın konuşması öncesi her ne kadar Ermeni lobisi “soykırım” sözcüğünün duyulması için çaba sarf ettiyse de Amerika Birleşik Devletleri’nin dış politikası Ermeni Diasporası’nın isteklerinden veya ısrarlarından ibaret değildir. Yine de, “Soykırım” sözü kullanılmıyor olsa da aynı anlamı içinde barındıran “Meds Yeghern” sözü kastedilmek isteneni fazlasıyla karşılamaktadır. Bu yüzden, her sene Amerika Birleşik Devletleri Başkanı’nın 24 Nisan’da yaptığı konuşmaları ne Ermeni tarafı ne de Türk tarafı olumlu karşılamıştır. Hatta ABD Başkanı’nın konuşması¹⁶ Ermeni Diasporası tarafından o kadar olumsuz karşılanır ki, ABD Başkanı’nın Ermeni soykırımını önce kabul edip, sonra da “gerçeği inkâr eden” açıklamalar yaparak Türkiye’nin yanında olduğu ileri sürülmüştür. Türk tarafı ise katliam yapıldığını inkâr etmediklerini, ancak BM Soykırım Sözleşmesi’nde tanımlanan soykırım tanımı ile örtüşmediğini ifade etmiştir.¹⁷ Bunların yanı sıra Türkiye’nin Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin normalleştirilmesi için attığı olumlu adımlar da her fırsatta dile getirilmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı’nın yaptığı açıklamada, 24 Nisan 2013 tarihli açıklamasında Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Barack Obama’nın Ermeni iddialarına paralel bir şekilde “Ermeni görüşlerini yansıtan tek yanlı bir yaklaşım” sergilediğinden bahsedilmiştir. Söz konusu konuşmanın, Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı tarafından esfle karşılanmıştır.¹⁸

14 Ömer Engin Lütem, “Ermeni Hukukçular Forumu ve Türkiye”, 08.07.2013, [Erişim Tarihi: 11.07.2013] <http://www.avim.org.tr/degerlendirmetekli.php?makaleid=5873>.

15 Erol Göka; Murat Beyazyüz, “Türk-Ermeni Sorununun Psikolojik Boyutu”. *Ermeni Araştırmaları*, Terazi Yayıncılık, Ankara, sayı:44, 2013, s. 154.

16 Ömer Engin Lütem, “Olaylar ve Yorumlar”, *Ermeni Araştırmaları*, Terazi Yayıncılık, Ankara, 2013, sayı: 44, s. 40.

17 Lütem, s. 41.

18 Lütem, s. 41.

Fransa da, 1915'in çeşitli anma etkinlikleriyle anıldığı bir başka ülkedir. Fransa'da yaşayan Ermenilerin ve Ermeni Diasporasının büyük önem vererek hazırladıkları etkinlikler, 2015 yaklaşırken daha fazla ses getirmektedir. Fakat Ermeni meselesi konusunda Fransa Cumhurbaşkanı Hollande'ın Ermenilere göre "özensiz tutumu" Ermeniler için hayal kırıklığı olmuştur.¹⁹ Yine de Türk tarihini karalamak için açıklamalarda bulunan siyasetçiler olduğunu belirtmek gerekir ki, "Ermeni soykırımı" iddialarını savunan Valerie Boyer bu konudaki argümanları ve teklifleri ile öne çıkan Fransız siyasetçilerden biridir.

Ermenistan'daki anma etkinlikleri ise Amerika Birleşik Devletleri ve Fransa'daki etkinliklere göre daha yoğun gerçekleştirilir. Ermenistan'da, Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın, Başbakanı'nın fotoğraflarının ve Türk bayrağının yakıldığı anma etkinlikleri düzenlenmektedir. En acı tarafı da, bir ülkenin neden kendini mağdur göstermeyi tercih edip de kendini asıl ifade edebildiği alanlardaki özelliklerini arka plana atmasıdır. Ermenistan derin bir kültürü ve değerli sanatçıları bünyesinde barındıran bir ülkedir. Bu inkâr edilemez bir gerçektir ki Osmanlı İmparatorluğu'na kazandırdığı mimari eserler ve Anadolu kültürüne yaptıkları katkı dünyaca bilinir. Ermenistan kendisini bir sonuca ulaştırmayacak ve milli hafızasıyla halkının beynini düşmanca düşüncelerle karartarak sadece Türkiye'ye zarar vermez, kendi de büyük bir darbe alır. Kendi de darbe alır, çünkü yerinde saymak da bir noktadan sonra geriye gitmekten farksızdır. Ermenistan'ın bu tür propaganda amaçlı insanlık dışı gösterilere, medeniyet, saygı ve hoşgörünün hüküm sürmesi gereken bir çağda göz yumması, Türkiye-Ermenistan ilişkilerinin geleceği göz önünde bulundurulduğunda kaygı ile gözlemlenmektedir.²⁰

Ermeni Propagandaları

Son yıllarda, 1915 olaylarını ya da mağdurlarını konu alan filmlere, dergilere, programlara, festivallere ve kitaplara sıklıkla rastlamak mümkündür. Bu çalışmaların 1915 olaylarının 100. Yılı yaklaşırken daha da hız kazandıran Ermeni Diasporasının Türkiye-Ermenistan ilişkileri bakımından olumlu etkide bulunmayacağı söylenebilir. Günümüzün teknolojileri ve küreselleşme, komşularla ikili ilişkilerde daha yapıcı bir politika izlemeyi gerektiriyorsa da, pratikte bunun örneklerine nadiren rastlanmaktadır.

Ermenistan'ın ve Ermeni Diasporası'nın sadece Türkiye'nin sözde soykırımı kabul etmesine yönelik propagandaları yoktur. Aynı zamanda Azerilere karşı yürüttükleri faaliyetlerden de söz etmek mümkündür. Bunlardan sadece biri 2000 yılında çekilmiş olan "Dark Forest in the Mountain" belgeselidir.

19 Lütem, s. 42.

20 Lütem, s. 44.

Belgesel, ARC Film (Armenian Center of Hollywood) yapım şirketi tarafından, Roger Kupelian yönetmenliğinde çekilmiştir. Bu çalışma Dağlık Karabağ'ın Ermenilere ait olduğunu fakat bölgenin Ermenilerden nasıl boşaltıldığı üzerine çekilmiş bir propaganda faaliyetidir. Benzer bir belgesel çalışması da 1988 yılında Don Askarian'ın yönetmenliğinde "Nagorny-Karabakh" (Dağlık Karabağ) adı ile seyirci ile buluşmuştur. Yine, amacın Dağlık Karabağ'da olanların Batılılar tarafından duyulmasını ve anlaşılmasını sağlamak olduğu vurgulanmıştır.²¹

Ermeni propagandalarının bir ürünü olarak, 2001 yılında Atom Egoyan'ın yönetmenliğini yaptığı Ararat, Ermeni suçlamalarını güçlendirmek için çekilmiştir. Film diğer Ermeni propagandası çalışmaları gibi Türkiye'yi eleştiren bir üslupla çekilmiştir. Ermeni propagandasına hizmet eden tipik bir film olmasının yanı sıra filmde ırkçılık barındıran ifadeler kullanılmıştır. Ararat, elli milyon dolar bütçe ile çekilmiştir ve bu rakam Ermeni propagandasının nasıl ciddiye alınarak yürütüldüğüne dair fikir vermektedir.²²

Hâlihazırda Ermeni propagandası yapmakta olan yayın organları da şu şekildedir: Asbarez, Armenian Reporter, Armenian Forum, Groong. Türk medyası, Türk basını Ermeni propagandasına dair çok az çalışma, film olduğuna inanıyor olsa da söz konusu suçlamalar, belgeseller, TV programları ve filmler tahmin edildiğinden daha fazladır ve Batılı ülkelerde gösterilmeye her geçen gün devam ediliyor. Bilhassa 1915 olaylarının 100. Yılına yaklaştıkça çalışmalarına ve propagandalarına çok daha fazla ivme kazandırdıklarını görmemiz mümkündür. Bunun 2001 yılında çekilmiş olan Ararat dışında da örnekleri mevcuttur.²³

1915 olaylarının yüzüncü yılına iki kala Ermeni iddialarının iyice hız kazandığı dikkatlerden kaçmamalıdır. Ermeni toplumu sanatı ve kültürü ile son derece güçlü bir geçmişe sahiptir. Ermeni kültürü aynı zamanda Anadolu halklarının kültürüyle harmanlandığı için de güçlü bir derinliğe sahiptir. Fakat bu zengin kültürel yaratıcılık 1915 olaylarının gölgesinde köreltilmeye çalışılmaktadır. 1915 olaylarında yaşanmış acılar olduğu göz ardı edilemez ama yaşanan acıların tek taraflı olduğunu söylemek de doğru olmaz. Yüzüncü yıla yaklaşırken Ermeni kültürüne bakıldığı zaman eserlerin aynı minvalde Batı ile bulunduğu gözlemlenmektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde yetişmiş Ermeni vatandaşlarının da 1915 olaylarını anmaya yönelik eserler verdiği görülmektedir. 2012 yılında Amerika'da Chris Bojhalian tarafından "The Sandcastle Girls" adında bir roman yazılmıştır. Bu roman, Ermeni

21 "The Philadelphia Festival Of World Cinema - The Films Of Don Askarian" [Erişim Tarihi: 09.07.2013]
http://www.don-askarian.com/articles/philadelphia_fest.html

22 Laçiner, Sedat ve Şenol Kantarcı, *Art and Armenian Propaganda – Ararat as a Case Study*, ASAM, ANKARA, 2002, s. 9.

23 Laçiner & Kantarcı, s. 9.

propagandası yolunda Ermeni Diasporası tarafından atılmış ciddi bir adımdır. Bu kitap yazılmakla kalmamış, ayrıca Amerika’da dünyaca bilinen TV şovları olan Oprah Winfrey tarafından da konuk alınarak Ermeni propagandasına destek sağlanmasına katkı yapılmıştır. Hatta 1915 olayları unutulmasın, her zaman hatırlansın diye yazıldığı da açık bir şekilde ifade edilmektedir. Başka bir noktadan bakıldığı zaman bu çalışmaların Ermeni Diasporası’nın ısmarlaması üzerine yazıldığından da bahsetmek yanlış olmaz. Bu eserlerden biri “The Sandcastle Girls”, Chris Bojhalian tarafından kaleme alınmıştır. Bu roman *The New York Times* tarafından en çok satan kitaplar arasında gösterilmiştir.²⁴ Ele alınan çalışma adı üzerinde romandır. İçinde gerçeklerle

Ermeni propagandasının esin kaynağı Türk ve Türkiye karşıtı dinmek bilmez bir öfkeden kaynaklanmaktadır. Ermeni Diasporası Türklüğe karşı nefretten beslenerek, dünya kamuoyuna 1915 olaylarını abartarak sunmaktadır. Ermeni propagandasında önemli insanlar ve organizasyonlar da yer almaktadırlar.

bağdaşmayan öğelere yer verilmezse türünün bir örneğini teşkil etmez. Eserler tür açısından değerlendirildiği zaman kıymetli olabilir belki ama içinde gerçek gibi sunulan ama gerçeklikle ilgisi olmayan öğeler barındıran bir eserin tarihi anlatmak ya da anlamak için tercih edilmesi doğru değildir. 1915 olaylarını inceleyen, tüm arşivler açılarak yürütülen tarihsel çalışmaların bu konuda daha aydınlatıcı bilgi verdiğiinden bahsedilmesi gerekir. Yürütülen bu propaganda çalışmalarını acılarını unutmamak için yapılmaktan ziyade, Ermeni Diasporası’nın taleplerini her fırsatta dile getirmektedir. Bojhalian’ın romanında da bu talepler romandaki karakterler aracılığı ile ifade edilmektedir.

Ermeni propagandasının esin kaynağı Türk ve Türkiye karşıtı dinmek bilmez bir öfkeden kaynaklanmaktadır. Ermeni Diasporası Türklüğe karşı nefretten beslenerek, dünya kamuoyuna 1915 olaylarını abartarak sunmaktadır. Ermeni propagandasında önemli insanlar ve organizasyonlar da yer almaktadırlar.

1979 yılında J. Michael Hagopian tarafından kurulan Ermeni Film Kuruluşu (Armenian Film Foundation), anti-Türk tutumu ile bilinmektedir. Bu kuruluşu en büyük katkıyı Kaliforniya eyaletinin güneyi destek vermektedir.²⁵

Ermeni Film Arşivi de Ermeni iddialarına destek veren bir diğer kuruluştur. İngiltere, Japonya, Avustralya, Brezilya ve İsrail bu kuruluşla iletişim halindedir. Ermeni iddialarına itibar eden bu ülkeler, Ermeni propagandalarına hizmet eden filmlerin öncelikli olarak gönderildiği ülkelerdir. Ermeni Film

24 ?????????

25 Laçiner & Kantarcı, s.17.

Kuruluşu aynı zamanda Ermeni Film Festivali Bienali de düzenlemektedir. Ayrıca Los Angeles'ta International Film ve MGN/Paradise, Inc. şirketleri de yer almaktadır. Ayrıca, MNG/Paradise, Moskova ve Erivan'da da çalışmalarını sürdürmektedir. Arch Film şirketi de, dijital düzenlemesinin kendisine ait olduğu Yüzüklerin Efendisi (Lord of the Rings) üçlemesinin ardından Ermeni propagandasına hizmet vererek "Dark Forest of the Mountains" adlı bir belgeselin çekimini de üstlenmiştir. "Lord of the Rings" gibi büyük bir prodüksiyonun dijital yapımını üstlenen bir şirketin cüzi bir parayla belgesel çekebileceğini düşünmek gerçek dışıdır.²⁶

Bars Media da bir diğer Ermeni propagandası faaliyetine katkıda bulunan yapım şirkettir. Bilhassa Ermenistan-Azerbaycan arasındaki etnik çatışmaları konu alan çalışmaların yer verildiği bir şirkettir. Bu şirket çalışmalarını Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler Kurumları ile işbirliği halinde sürdürmektedir. Böyle medya sektöründe hizmet veren pek çok kuruluş adı görmek mümkündür. Bu kuruluşlar genellikle Ermenice yayınların adını duyurmasına olanak verirler.

Ermeni Diasporası'nın Türkiye politikalarını destekleyen festivallerden bazıları; Toronto Film Festivali (Kanada), Cannes Film Festivali (Fransa), NY Film Festival (ABD), Philadelphia Film Festivali (ABD), Uluslararası Rotterdam Film Festivali (Hollanda), Gothenburg Film Festivali (Danimarka), Kanada Film ve Video Festivali'dir.

Son birkaç ay içinde de sahnelenen oyunların ve düzenlenen festivallerin reklamlarına, hakkında çıkan haberlere rastlamak mümkündür. Hatta 2014-2015 tiyatro sezonu için sponsor arayışlarına başlandığından bahsedilebilir. Geçtiğimiz Mart ayında Amerika Birleşik Devletleri'nin Massachusetts eyaletinin Boston şehrinde sahneye konulan "Women of Ararat" (Ararat'ın Kadınları) isimli oyun, son birkaç ayda yüzüncü yılı unutturmamak için gösterilmiş çabalardan biridir. Oyun hakkında yazılan yazılar ve çıkan haberler oyunun zaman zaman güldürdüğü, zaman zaman ağlattığı yönündedir.²⁷ Daha çok ağlattığından bahseden haberlere yer verilmesi 1915 olaylarının tanınması için izlenmiş bir propaganda yöntemidir.²⁸

Anadolu'da yaşayan halkların 1915 senesinde Türkler de dâhil olmak üzere yaşadıkları acılar göz ardı edilmemelidir. Fakat bugün büyük lobi faaliyetlerini yürütebilecek kadar güçlü olduğu görülen Ermeni halkı, hem Ermeni gençlerinin hiç görmedikleri, gerçekliğinden emin olmadıkları, kimin ne

26 Laçiner & Kantarcı, s.18.

27 "Women of Ararat' A New Play is in the Works in Boston" 06.07.2013 [Erişim Tarihi: 08.07.2013]
<http://www.reporter.am/go/article/2013-07-06—women-of-ararat—a-new-play-is-in-the-works-in-boston>.

28 "AIWA to Present Reading from New Play, 'Women of Ararat'", 14.03.2013, [Erişim Tarihi: 08.07.2013]
<http://www.armenianweekly.com/2013/03/1Fsan4/aiwa-to-present-reading-from-new-play-women-of-ararat/>.

yaşadığını bilmedikleri olayların psikolojisi ile hayatlarında Türkiye'yi ve hatta bir Türk'ü görmemiş olan ikinci neslin Türk gençliğine düşmanca duygular beslemesine sebep olmakta, aynı zamanda Ermeni kültürünün sadece bu olaylardan ibaret olduğu mesajını vermektedir.²⁹ Halbuki Ermeni kültürü çok zengindir ve derindir. 1915 olaylarına saplanıp kalındığı zaman sahip oldukları derinliği ve zenginliği göz ardı ederek saklamaktadırlar.

Geçtiğimiz Temmuz ayında onuncusu düzenlenen Altın Kayısı Film Festivali de 1915 olaylarının propagandasının yapıldığı bir etkinlik olmuştur. Altın Kayısı Film Festivali, 2013 yılında “Kültürler ve Uygarlıklar Kavşağı” teması ile Erivan’da düzenlenmiştir. Aralarında Türkiye’nin de bulunduğunu 90 ülkeden 200’ü aşkın filmin gösterildiği festivale, 1915 olayları ile ilgili sergilediği tutumla zaman zaman gündeme gelen Fransa’da yaşayan dünyaca ünlü şarkıcı Charles Aznavour³⁰ ve 2002 yapımı Ararat filminin yönetmeni Atom Egoyan³¹ da katılmıştır.

Ermenistan Başkanı Serj Sarkisyan, 2008’de Altın Kayısı Film Festivali’nin Ermenistan’ı temsil edecek bir marka olması için çalışacaklarını ve Ermenistan’ı turizmin, ekonominin ve eğitimin merkezi haline getirmek için girişimlerde bulunacaklarını söylemişlerse de bir milli markaya dönüştürülmek istenen kayısının bugün Ermenistan’da üretim sıkıntısı ile karşı karşıya kaldığı bilinmektedir. Sarkisyan’ın 2008 yılında festival ile ilgili atılım fikirlerinin yanı sıra, Ermenistan-Türkiye ilişkilerinin normalleştirilmesine de çalışacağı söylediğini de belirtmek gerekir.³² Her ne kadar bu şekilde ifade edilmiş olsa da, Sarkisyan’ın gerçek düşüncelerinin ne yönde olduğu bilinmektedir ve her ne kadar Altın Kayısı Film Festivali’nde Türkiye’nin de yeri olsa, verilmek istenen mesajlar ve edilen talepler aşikârdır.

Türkiye’den de yönetmenlerin katıldığı Altın Portakal Film Festivali’nde Türkiye iki ödül almıştır. İlki özel jüri ödülü alan, yönetmen koltuğunda Yeşim Ustaogü’nün oturduğu film Araf, ikincisi ise 2007 yılında silahlı saldırı sonucu yazarı olduğu AGOS gazetesi önünde yaşamını yitiren Ermeni gazeteci Hrant Dink’in yeğeni Lusin Dink’in yönetmenliğini yaptığı “Saroyan’ın Ülkesi”dir. Fransa-Ermenistan-Türkiye ortak yapımı olan “Saroyan’ın Ülkesi”, Uluslararası Gümüş Kayısı ödülüne layık görülmüştür.³³ Film, Oscar ve Pulitzer ödülleri olan Ermeni asıllı Amerikalı yazar William Saroyan’ın 19164

29 Erol Göka; Murat Beyazyüz, “Türk-Ermeni Sorununun Psikolojik Boyutu”. *Ermeni Araştırmaları*, Terazi Yayıncılık, Ankara, sayı:44, 2013, s. 155.

30 “Star to be placed in honor of Aznavour at start of Golden Apricot Festival” 05.07.2013, [Erişim Tarihi: 12.07.2013] <http://www.aysor.am/en/news/2013/07/05/harutyun-khachatryan-golden-apr/>.

31 “Genocide 100 Anniv. Films Screened at Golden Apricot Fest” 09.07.2013, [Erişim Tarihi: 12.07.2013] <http://www.panarmenian.net/eng/news/164928/>.

32 Naira Hayrumyan, “Golden Apricot and Death of National Brand”, 09.07.2013, [Erişim Tarihi: 12.07.2013] <http://www.lragir.am/index/eng/0/right/66192/30401>.

33 “Saroyan’ın Ülkesi” Lacorno’da”, 21.07.2013, [Erişim Tarihi: 02.08.2013] <http://gundem.milliyet.com.tr/-saroyan-ulkеси-locarno-da/gundem/detay/1739483/default.htm>.

yılında Anadolu'ya yaptığı yolculuğu konu edilmektedir.³⁴ Doğduğundan beri ait olduğu toprakları görememiş bir adamın belgeselidir. “Saroyan’ın Ülkesi”nin ödül alması Erivan’da gerçekleştirilen bir festivalde şaşırtıcı bir sonuç değildir. Verilmek istenen mesaj açıktır. Saroyan’ın ailesi de 1915 olaylarının bir parçasıdır ve yüzüncü yıl yaklaşırken böyle bir projenin ödül kazanması tesadüf değildir.

Sonuç

Ermenistan lobisi yıllardır 1915 olaylarını dünyaya çeşitli yollarla anlatırke, Türk tarafı sessiz kalmayı tercih etmektedir. Her ne kadar Ermeni iddialarına karşı tezler üretilerek akademik çalışmalar yapıлып, toplantılar düzenlense de, bu faaliyetler yeterli bulunmamaktadır. Üstelik Ermeni lobisi sadece Türkler konusunda çalışma yürütmemektedir. Azerilere karşı Dağlık-Karabağ’ı konu alan çalışmalar da yapmaktadırlar. Anlaşıldığı üzere Ermenistan ve Ermeni Diasporası Ermeni mağduriyeti konusunda başta Batılı devletler olmak üzere, dünyayı ikna etmek için hiçbir yatırımdan kaçınmamışlardır. Hem Türkiye’nin hem de Azerbaycan’ın kendilerini Ermeni iddiaları konusunda ifade edebilecek yetkinliğe ulaşmaları konusunda ciddi atılımlarda bulunmaları gerekmektedir.

Ermenistan’dan ve Ermeni Diasporası’ndan özür dilemek konusunda bir nokta dikkatten kaçmamalıdır. Özür dilemenin manevi huzur dışında hiçbir getirisi bulunmamaktadır. Ermeni Diasporası’nın dilenmesini bekledikleri özürle yetinmeyecekleri açıktır ve daha farklı beklentileri olduğunu her fırsatta dile getirmektedirler. 1915 olaylarını öne sürerek, özür dilenmesi sonrasındaki aşamada Ermeni mallarının iadesi, tazminat ödenmesi başlıca beklentileri arasındadır. Fakat beklentilerin bir sonu yoktur çünkü toprak taleplerine sanat dünyasına kazandırdıkları eserlerde de mutlaka yer verilmektedir. 1915 olaylarının günümüze taşıdığı sorunları uluslararası alanda meşru kılmak için verilen çabaların yanında, “Ermenistan’a 1915 olaylarında neden destek vermeliyiz?” diye soranların tarihsel verileri araştırmaktansa 1915 üzerine çekilen filmleri, yazılan romanları ve sahnelenen oyunları takip etmeye yönlendirilmesi son yıllarda, 1915 olaylarının yüzüncü yılına yaklaşırken çeşitli propaganda yöntemleriyle oldukça hız kazanmıştır. Türkiye’den her fırsatta toprak ve tazminat talebinde bulunan Ermenistan’ın, Türkiye’ye bir festivalde ödül verildiği için Türkiye ile Ermenistan’ın siyasi ilişkilerinin normalleştirilmeye çalışıldığını düşünmek mümkün değildir.

34 “‘Saroyan’ın Ülkesi’ne Zor Yolculuk”, 22.03.2013, [Erişim Tarihi: 05.08.2013]
<http://www.agos.com.tr/haber.php?seo=saroyan-ulkesine-zor-yolculuk&haberid=4739>.

KAYNAKÇA

Kitap ve Makaleler

Bournoutian, A. George. *Ermeni Tarihi – Ermeni Halkının Tarihine Kısa Bir Bakış*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2011.

Göka, Erol; Beyazyüz, Murat. “Türk-Ermeni Sorununun Psikolojik Boyutu”. *Ermeni Araştırmaları*, Terazi Yayıncılık, Ankara, sayı:44, 2013.

Laçiner, Sedat; Kantarcı, Şenol. *Art and Armenian Propaganda – Ararat as a Case Study*, ASAM, ANKARA, 2002.

Lütem, Ömer Engin. “Olaylar ve Yorumlar”, *Ermeni Araştırmaları*, Terazi Yayıncılık, Ankara, 2013, sayı: 44.

Ter Minassian, Anahide. *Ermeni Kültürü ve Modernleşme – Şehir, Oyun, Mizah, Aile, Dil*, Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006.

İnternet Sayfaları

Lütem, Ömer Engin. “Ermeni Hukukçular Forumu ve Türkiye”, 08.07.2013, [Erişim Tarihi: 11.07.2013] <http://www.avim.org.tr/degerlendir-metekli.php?makaleid=5873>.

“The Philadelphia Festival Of World Cinema - The Films Of Don Askarian” [Erişim Tarihi: 09.07.2013] http://www.don-askarian.com/articles/philadelphia_fest.html

“Women of Ararat’ A New Play is in the Works in Boston” 06.07.2013 [Erişim Tarihi: 08.07.2013] <http://www.reporter.am/go/article/2013-07-06—women-of-ararat—a-new-play-is-in-the-works-in-boston>.

“AIWA to Present Reading from New Play, ‘Women of Ararat’”, 14.03.2013, [Erişim Tarihi: 08.07.2013] <http://www.armenianweekly.com/2013/03/1Fsan4/aiwa-to-present-reading-from-new-play-women-of-ararat/>.

“Star to be placed in honor of Aznavour at start of Golden Apricot Festival” 05.07.2013, [Erişim Tarihi: 12.07.2013] <http://www.aysor.am/en/news/2013/07/05/harutyun-khachatryan-golden-apr/>.

“Genocide 100 Anniv. Films Screened at Golden Apricot Fest” 09.07.2013,
[Erişim Tarihi: 12.07.2013]
<http://www.panarmenian.net/eng/news/164928/>.

Naira Hayrumyan, “Golden Apricot and Death of National Brand”, 09.07.2013,
[Erişim Tarihi: 12.07.2013]
<http://www.lragir.am/index/eng/0/right/66192/30401>.

“Saroyan’ın Ülkesi’ Lacorno’da”, 21.07.2013, [Erişim Tarihi: 02.08.2013]
<http://gundem.milliyet.com.tr/-saroyan-ulkesi-locarno-da/gundem/detay/1739483/default.htm>.

“Saroyan’ın Ülkesi’ne Zor Yolculuk”, 22.03.2013, [Erişim Tarihi: 05.08.2013]
<http://www.agos.com.tr/haber.php?seo=saroyan-ulkesine-zor-yolculuk&haberid=4739>.

